วารสารมานุษยวิทยา

Journal of Anthropology, Sirindhorn Anthropology Centre (JASAC)

ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2567)

Volume 7 Number 1 (January - June 2024)

ISSN 2630-001X (Print) 2773-9619 (Online)

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

กรุงเทพมหานคร

ฌส

วารสารมานุษยวิทยา

ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2567)

วารสารมานุษยวิทยาเป็นวารสารวิชาการของศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) มีเป้าหมายสำคัญ 3 ประการ คือ ประการที่หนึ่งการสนับสนุนยกระดับ และเผยแพร่การศึกษาใหม่ ๆ ทางมานุษยวิทยาที่อธิบายพลวัตทางสังคมและวัฒนธรรมของมนุษย์จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ประการที่สอง การสนับสนุนให้นักมานุษยวิทยารุ่นต่าง ๆ ได้ผลิตงานวิชาการที่มีคุณภาพ สามารถอธิบายสภาพปัญหาสังคมที่ส่งผลกระทบต่อคุณค่าและศักดิ์ศรีของมนุษย์ รวมถึงความเหลื่อมล้ำ ความไม่เป็นธรรมและอคติทางสังคม ประการที่สาม การส่งเสริมความเข้าใจและเปิดโลกทัศน์ใหม่ ๆ เกี่ยวกับการศึกษาชีวิตมนุษย์ เป้าหมายทั้ง 3 ประการนี้คือปรัชญาและพันธกิจสำคัญของศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร ที่เล็งเห็นว่าความรู้ทางมานุษยวิทยาคือสิ่งที่จำเป็นต่อสังคมเพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของมนุษย์และความแตกต่างทางสังคมในโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

วารสารมานุษยวิทยามีการตีพิมพ์เผยแพร่ปีละ 2 ฉบับ คือ ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-มิถุนายน และฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม โดยเปิดรับข้อเสนอบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษผ่านระบบฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทย (Thai Journal Online)

สามารถอ่านและดาวน์โหลดบทความได้ที่ https://tci-thaijo.org/index.php/jasac

Journal of Anthropology, Sirindhorn Anthropology Centre (JASAC)

Volume 7 Number 1 (January – June 2024)

The Journal of Anthropology, an academic publication of the Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organization) (SAC), has 3 important objectives. Firstly, to encourage, enhance and circulate new anthropological works that demonstrate the socio-cultural dynamics of human societies from the past to present. Secondly, to support anthropologists of all generations in creating qualified research papers that investigate social issues that have affected human values, dignities, as well as social inequality, injustice, and prejudice. Thirdly, to advocate and promote fresh perspectives and approaches in studying human activities. These three objectives are the philosophical underpinning of the SAC's mission, which recognizes that anthropological knowledge is essential for creating peaceful coexistence of human and societal differences in our rapidly changing globalized world.

The Journal of Anthropology publishes 2 issues each year, the first issue of January-June and the second issue of July-December. We welcome academic contribution both in Thai and English. Articles can be submitted through our online system.

visit journal: https://tci-thaijo.org/index.php/jasac

คณะที่ปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิ

นิติ ภวัครพันธุ์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ศิราพร ณ ถลาง	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อานันท์ กาญจนพันธุ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ยศ สันตสมบัติ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ชยันต์ วรรธนะภูติ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
เสมอชัย พูลสุวรรณ	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ธนิก เลิศชาญฤทธ์	มหาวิทยาลัยศิลปากร
รัศมี ชูทรงเดช	มหาวิทยาลัยศิลปากร
โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์	ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

กองบรรณาธิการ

โสวัตรี ณ ถลาง	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
จักรพันธ์ ขัดชุ่มแสง	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
วสันต์ ปัญญาแก้ว	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อนุสรณ์ อุณโณ	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ยุกติ มุกดาวิจิตร	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
พิเชฐ สายพันธ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
บุญเลิศ วิเศษปรีชา	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
สายพิณ ศุพุทธมงคล	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
กนกวรรณ ธราวรรณ	มหาวิทยาลัยมหิดล
สิริพร สมบูรณ์บูรณะ	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
ดำรงพล อินทร์จันทร์	มหาวิทยาลัยศิลปากร
เอกรินทร์ พึ่งประชา	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ตรงใจ หุตางกูร	ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

บรรณาธิการ

นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ	ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

ผู้ช่วยบรรณาธิการและประสานงานทั่วไป

วิสุทธิ์ เวชวราภรณ์	ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
นพพล เมฆมาก	ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

Advisory Board:

Niti Pawakapan	Chulalongkorn University
Siraporn Nathalang	Chulalongkorn University
Anan Ganjanapan	Chiang Mai University
Yos Santasombat	Chiang Mai University
Chayan Vaddhanaphuti	Chiang Mai University
Samerchai Poonsuwan	Thammasat University
Thanik Lertcharnrith	Silpakorn University
Rasmi Shoocongdej	Silpakorn University
Komatra Chuengsatiansup	Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre

Editorial Board:

Sowatree Nathalang	Kasetsart University
Jaggapan Cadchumsang	Khon Kaen University
Pinkaew Laungaramsri	Chiang Mai University
Wasan Panyagaew	Chiang Mai University
Anusorn Unno	Thammasat University
Yukti Mukdawijitra	Thammasat University
Pichet Saiphan	Thammasat University
Boonlert Visetpricha	Thammasat University
Saipin Suputtamongkol	Thammasat University
Kanokwan Tharawan	Mahidol University
Siriporn Somboonburana	Walailak University
Damrongphon Inchan	Silpakorn University
Ekarin Phungpracha	Silpakorn University
Trongjai Hutangkura	Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre

Editor:

Narupon Duangwises	Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre

Assistant editor:

Whisut Vejvarabhorn	Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre
Nopphon Mekmak	Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre

ที่ทำการกองบรรณาธิการ
ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)
20 ถนนบรมราชชนนี ตลิ่งชัน กรุงเทพฯ 10170
โทร 02 880 9429-3807

Editorial Offices
Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organization),
20, Boromrachachonni Road, Taling-Chan, Bangkok, Thailand, 10170,
tel. (+662) 8809429 ext. 3807

ออกแบบปก	วิสูตร สิงห์โส
จัดรูปเล่ม	วรัญญา เพ็ชรคง
ตรวจพิสูจน์อักษร	ณัฏฐวรรธน์ คล้ายสมมุติ

จัดพิมพ์โดย	ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) กรุงเทพฯ โทร. 02-880-9429
ISSN	2630-001X (Print) 2773-9619 (Online)

copyrights@2021 by Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organization)

สารบัญ (Contents)

บทบรรณาธิการ 8

บทความวิชาการ

ภูมิปัญญาเชิงนิเวศของนากาใน Son of the Thundercloud ของอีสเทอรีน คิรี 11
เก่งกิจ กิติเรียงลาภ, พนา กันธา และรัชการัณย์ สวัสดี

การหลอมรวมกันจนกลายเป็นตัวตนกับเขื่อนในลุ่มน้ำโขง 51
กนกวรรณ มะโนรมย์

มนุษย์ล่องหนในระบาดวิทยา: “ความเปลือยเปล่า” ของคนชายขอบในเมืองเชียงใหม่ 109
ชัยพงษ์ สำเนียง และพิสิษฏ์ นาสี

“เขียนตระกูล” ประวัติศาสตร์ชุมชนกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร เขตบางพลัด 153
ภูมิ ภูติมหาตมะ และนฤพร พานิชการ

การทบทวนความเข้าใจในเรือนพื้นถิ่น “ชาวเขา” ในประเทศไทย: กรณีศึกษาเรือนชาวเมี่ยน หมู่บ้านภูลังกา 185
สุชล มัลลิกะมาลย์

บทปริทัศน์หนังสือ

Historical Sex Work: New Contributions from History and Archaeology 231
ธนิก เลิศชาญฤทธ์

บทบรรณาธิการ

นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ

การอยู่ในโลกคือการมองเห็นเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนและไม่หยุดนิ่งของสรรพสิ่งที่พึ่งพาอาศัยกันทั้งมนุษย์ สัตว์ ระบบนิเวศ และสิ่งประดิษฐ์ที่มนุษย์สร้างขึ้น ในบทความของเก่งกิจ กิติเรียงลาภ, พนา กันธา และรัชการัณย์ สวัสดี ชี้ให้เห็นว่าภูมิปัญญาเชิงนิเวศของชาวนากา ในวรรณกรรมของอีสเทอรีน คิรี เรื่อง Son of the Thundercloud สะท้อนบริบททางการเมืองยุคอาณานิคมอังกฤษที่ส่งผลต่อชนพื้นเมืองในอินเดีย ถิ่นอาศัยของชาวนากาสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ธรรมชาติและจิตวิญญาณที่ซับซ้อนและไร้ขอบเขต สวนทางกับวิธีคิดชาตินิยมที่สร้างพรมแดนที่ตายตัว วิธีคิดที่ต่างกันนี้สะท้อนความจริงหรือภาววิทยาของการดำรงอยู่ที่ไม่เหมือนกัน ในบทความของกนกวรรณ มะโนรมย์ อธิบายให้เห็นประสบการณ์ของคนท้องถิ่นอีสานที่อยู่กับการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมและผลกระทบของเขื่อนในลุ่มน้ำมูล จนทำให้เกิดการหลอมรวมกันจนกลายเป็นตัวตน (embodiment) โดยคนท้องถิ่นเรียนรู้และสร้างแบบแผนชีวิตในการอยู่กับธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงไป บทความของชัยพงษ์ สำเนียง และพิสิษฏ์ นาสี ชีวิตให้เห็นชีวิตที่ยากลำบากในช่วงระบาดของโควิด-19 ของแรงงานข้ามชาติชาวไทใหญ่ในเขตเมืองเชียงใหม่ ซึ่งเป็นคนชายขอบและเข้าไม่ถึงความช่วยเหลือของรัฐ มาตรการป้องกันโรคระบาดทำให้เกิดการปิดกิจการและหยุดเดินทางของผู้คน ทำให้แรงงานต่างด้าวตกงานและไม่มีรายได้ ขณะเดียวกันคนไทยยังมองแรงงานเหล่านี้ว่าเป็นกลุ่มที่แพร่เชื้อโควิด-19 รัฐไทยไม่มีมาตรการที่ช่วยเหลือแรงงานเหล่านี้อย่างเป็นรูปธรรม แต่มองว่าเป็นกลุ่มคนต่างด้าว

บทความของภูมิ ภูติมหาตมะ และนฤพร พานิชการ อธิบายให้เห็นว่าความสัมพันธ์ของกลุ่มตระกูล ในย่านคลองบางจาก เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร เกิดขึ้นบนจากระบบเครือญาติและการแต่งงาน ทำให้ชุมชน

ในเขตคลองบางจากมีลักษณะเป็นครอบครัวเดียวกันและเติบโตขึ้นจากสังคมชาวสวน บางคนเป็นข้าราชการ ตระกูลสำคัญคือตระกูลเปาโรหิตย์ที่ตั้งรกรากมาตั้งแต่ต้นรัตนโกสินทร์ ดังนั้นการจัดทำพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานครจึงจำเป็นต้องศึกษาประวัติชีวิตของลูกหลานของตระกูลต่าง ๆ ที่ยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน บทความของสุชล มัลลิกะมาลย์ อธิบายเกี่ยวกับเรือนพักอาศัยของชาวเมี่ยน หมู่บ้านภูลังกา ตำบลผาช้างน้อย อำเภอปง จังหวัดพะเยา พบว่าชาวเมี่ยนตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่ทศวรรษ 1930 และเกี่ยวข้องกับการติดต่อกับรัฐไทยเช่นการเสียภาษีฝิ่น บ้านของชาวเมี่ยนจะปลูกแบบคร่อมดิน (เปี่ยวเดา) หลังคามุงด้วยหญ้าคา เสาบ้าน นิยมใช้เสาไม้ก่อฝาบ้าน นิยมใช้ไม้งิ้ว บางบ้านจะปลูกแบบยกพื้นมีเสา (เปี่ยวพ่าง) ยังชีพด้วยการปลูกข้าวและข้าวโพด ในช่วงปราบคอมนิวนิสต์ในทศวรรษ 2510 ชาวเมี่ยนต้องอพยพออกจากถิ่นเดิมมีผลต่อการสร้างบ้านที่พักชั่วคราว